

•เขียนโดย manager•

•วันอาทิตย์ที่ 22 กันยายน 2013 เวลา 14:38 น. • - •แก้ไขล่าสุด • •วันอังคารที่ 24 กันยายน 2013 เวลา 21:20 น. •

วิพากษ์ตำนานเมืองล่อง เมืองล่องเป็นหัวเมืองขนาดเล็กของอาณาจักรล้านนา ไม่มีบทบาทปรากฏเด่นชัดตั้งเมืองอื่นๆ เช่น เมืองเชียงทอง เมืองฝาง เมืองเทิง เมืองพาน และเมืองล่อ ประกอบกับตำนานพื้นเมืองต่างๆ ทั้งตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่(ในช่วงราชวงศ์มังราย) ตำนานพื้นเมืองเชียงแสน ตำนานพื้นเมืองเชียงราย ตลอดจนตำนานพื้นเมืองน่าน ตำนานพื้นเมืองเหล่านี้ก็มีศูนย์กลางการแต่งอยู่ห่างไกลจากเมืองล่องและไม่มีความสัมพันธ์กับเมืองล่องโดยตรง ส่วนเมืองลำปางที่เมืองล่องขึ้นอยู่หรือเมืองแพร่ที่มีอาณาเขตติดต่อกันกับเมืองล่อง

ทั้งสองเมืองก็ขาดหลักฐานฝ่ายเมือง คือ ตำนานพื้นเมืองลำปางและตำนานพื้นเมืองแพร่ ประกอบกับเมืองล่องเป็นบ้านเล็กเมืองน้อยที่อยู่ชายขอบทางฝั่งทิศตะวันออกของอาณาจักรล้านนา เรื่องราวต่างๆ ของเมืองล่องจึงไม่ได้รับการกล่าวถึงจากพื้นเมืองอื่นๆ เลย ดังนั้นหลักฐานการรับรู้เมืองล่องจากตำนานต่างถิ่นจึงมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อจะทำการศึกษาเมืองล่องจึงต้องใช้หลักฐานด้านอื่นๆ เข้ามาประกอบเพื่อทดแทนในส่วนนี้ที่ขาดหายไป ในเบื้องต้นนั้นผู้เขียนจึงได้ศึกษาจากตำนานภายในเมืองล่องก่อนที่มีอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ “ตำนานเมืองล่อง”

ตำนานเมืองล่องจารลงบนใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนา(ตัวเมือง) มีลักษณะเป็นคัมภีร์โทนคือมี ๑ ผูก และพบว่ามีารนำมาจารรวมกับตำนานอื่นๆ ไว้ด้วย ตำนานเมืองล่องได้มีการจารคัดลอกแพร่หลายในเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน ซึ่งสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ถ่ายไมโครฟิล์มไว้พบว่ามีจำนวน ๙ ฉบับ โดยตำนานมีชื่อแตกต่างกัน เช่น ตำนานเมืองล่อง ตำนานธาตุ ๕ หลังในเมืองล่อง ตำนานขวยปู ตำนานธาตุสี่หลัง ตำนานธาตุเจ้า ๔ หลัง ร่องอ้อ แหม่มลี ขวยปู พูห์ ตำนานแหม่มลี ร่องอ้อ และตำนานเสลธาตุ เป็นต้น การที่มีชื่อเรื่องแตกต่างกันไป เนื่องจากบางฉบับเรียกตามสถานที่ตั้งของพระธาตุ(ตำนานเมืองล่อง) หรือเรียกตามพระธาตุที่ตำนานกล่าวถึง ๕ องค์ในเมืองล่อง คือ พระธาตุแหม่มลี พระธาตุขวยปู พระธาตุปูตับ พระธาตุศรีดอนคำ และพระธาตุไฮสร้อย(ตำนานพระธาตุ ๕ หลังในเมืองล่อง) บางฉบับเรียกชื่อพระธาตุองค์ใดองค์หนึ่งเป็นตัวแทนของตำนาน(ตำนานพระธาตุขวยปู) บางฉบับเรียกเฉพาะตามที่ตำนานกล่าวถึงประวัติความเป็นมาโดยละเอียด โดยไม่นับรวมพระธาตุไฮสร้อยเข้าไว้ด้วย เพราะตำนานกล่าวถึงสั้นๆ ว่าเป็นพระธาตุประจำพระพุทธรูปเจ้ากู่สันธะและพระพุทธรูปเจ้าโกนาคมนะเท่านั้น (ตำนานธาตุสี่หลัง, ตำนานธาตุเจ้า ๔ หลัง ร่องอ้อ แหม่มลี ขวยปู พูห์) บางฉบับก็เรียกชื่อตามตำนานตอนแรกและตอนที่สอง(ตำนานแหม่มลี ร่องอ้อ) และบางฉบับก็เรียกตามที่ตำนานเรียกพระบรมสารีริกธาตุทั้ง ๓ องค์ที่นำมาบรรจุไว้ในพระธาตุแหม่มลี พระธาตุขวยปู และพระธาตุปูตับว่า “เสลธาตุ” หมายถึงพระธาตุหินหรือดงหิน (ตำนานเสลธาตุ) ถึงแม้ว่าชื่อตำนานที่ปรากฏเหล่านี้แตกต่างกันแต่เนื้อความที่จารนั้นเหมือนกันทุกฉบับ ต่างกันเพียงเล็กน้อยที่เกิดจากการคัดลอกตกหล่นหรือเพิ่มเติมเข้าไปบ้างเท่านั้น ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการเรียกชื่อผู้เขียนจึงใช้ชื่อว่า “ตำนานเมืองล่อง” โดยตำนานที่นำมาสอบเนื้อความเพื่อนำมาใช้วิพากษ์ทั้งที่ยังมิได้ตีพิมพ์และพิมพ์มีทั้งหมดจำนวน ๗ ฉบับ คือ

๑. ฉบับวัดนาตุ้ม บ้านนาตุ้ม ตำบลบ่อเหล็กทอง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

๒. ฉบับวัดเจติยหลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไมโครฟิล์ม ๗๘.๐๑๐.๐๑L.๐๔๔ - ๐๔๕. (พ.ศ.๒๓๔๒)

•เขียนโดย manager•

•วันอาทิตย์ที่ 22 กันยายน 2013 เวลา 14:38 น. • - •แก้ไขล่าสุด • วันอังคารที่ 24 กันยายน 2013 เวลา 21:20 น. •

---

๓. ฉบับวัดเหมืองหม้อ ตำบลทุ่งศรี อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ รหัสไมโครฟิล์ม ๘๑.๐๖๖.๐๑L.๐๗๖ - ๐๗๖. (พ.ศ.๒๕๒๗)

๔. ฉบับวัดดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไมโครฟิล์ม ๘๐.๐๔๔.๐๑L.๐๖๑ - ๐๖๑. (พ.ศ.๒๕๖๐)

๕. ฉบับวัดป่าเปอะ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไมโครฟิล์ม ๘๐.๐๔๔.๐๑L.๐๓๑ - ๐๓๑.

๖. ตำนานพระธาตุวัดศรีดอนคำ(ห้วยอ้อ) และประวัติเมืองทอง, บุญชู ชุ่มเชื้อ, ไทยวิริยะกิจ : พระนคร, ๒๔๙๕.

๗. ตำนานพระธาตุแหลมลี,วัดพระธาตุแหลมลี,บรรณกิจพรินตัง : แพร่, ม.ป.ป.

ตำนานเมืองทองเป็นตำนานที่รวบรวมตำนานไว้ ๒ เรื่อง คือตอนต้นเป็นตำนานที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระธาตุแหลมลี พระธาตุขวยปู และพระธาตุปูดับ(พูทับ) และตอนที่สองเป็นตำนานพระธาตุดอนคำฟองอ้อ หรือ พระธาตุร่องอ้อ ปัจจุบันเรียกว่า “พระธาตุศรีดอนคำ” รูปแบบเดิมของหลักฐานเป็นตำนานที่จารลงบนใบลานอยู่ก่อนแล้ว และก็มีมีการคัดลอกต่อๆ มา เพราะเนื้อความของตำนานเหมือนกันทุกๆ ฉบับ ยกเว้นบางฉบับที่พบในเมืองทอง ที่มีการจารแยกตำนานพระธาตุแหลมลี พระธาตุขวยปู และพระธาตุปูดับ แล้วไม่นำตำนานพระธาตุศรีดอนคำมาต่อไว้ และเรียกชื่อว่าตำนานพระธาตุแหลมลี ดังนั้นในตอนแรกๆ ตำนานเมืองทองอาจยังไม่รวมไว้ครบทั้ง ๒ ตอน จึงทำให้มีการจารคัดลอกตำนานแยกกันระหว่างตำนานตอนแรกและตอนที่ ๒ แต่ในภายหลังได้นำมาจารคัดลอกรวมกันไว้ ตำนานเมืองทองที่รวมทั้ง ๒ ตอนก็ได้คัดลอกและแพร่หลายมาในเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน เพราะที่พบในเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูนมีการจารคัดลอกรวมกันทั้ง ๒ ตอนทุกฉบับ และเรียกชื่อตำนานต่างๆ กันดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ตำนานเมืองทอง ฉบับจารคัดลอกเก่าที่สุดพบในเมืองเชียงใหม่ คือ ฉบับวัดเจติยหลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไมโครฟิล์ม ๗๘.๐๑๐.๐๑L.๐๔๙ - ๐๔๙ จารคัดลอกปีพ.ศ.๒๓๔๒ ตรงกับรัชสมัยพระเจ้ากาวิละ เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่พระองค์แรก(พ.ศ.๒๓๒๕ - ๒๓๕๘) ตำนานเมืองทองในตอนต้นปีสุดท้ายที่ตำนานกล่าวคือพ.ศ.๒๑๖๗ (จ.ศ.๙๘๖) ดังนั้นตำนานตอนต้นต้องเขียนขึ้นหลังพ.ศ.๒๑๖๗ ลงมา เป็นช่วงที่ล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ส่วนตอนที่ ๒ ปีสุดท้ายที่ตำนานกล่าวคือพ.ศ.๒๒๑๕ (จ.ศ.๑๐๓๔) ดังนั้นตำนานตอนที่ ๒ ต้องเขียนหลัง พ.ศ.๒๒๑๕ ลงมา แต่ไม่ช้าไปกว่าปีพ.ศ.๒๓๔๒ เพราะในปีนั้นตำนานทั้ง ๒ ตอนพบคัดลอกไว้ที่วัดเจติยหลวง เมืองนครเชียงใหม่แล้ว ส่วนที่เคยมีการสันนิษฐานจากนักวิชาการก่อนหน้านี้ว่าคำว่า “แหลมลี” ตามชื่อของวัดที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นคำที่หยิบยืมจากคำภาคกลางมาใช้ ดังนั้นจึงสรุปว่าตำนานนี้เขียนขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ถ้าอ่านจากตำนานต้นฉบับคัมภีร์ใบลานคำที่ตำนานใช้เรียกพระธาตุแหลมลีทุกๆ ฉบับจะเรียกว่า “ลีเหลียม” ปรากฏมีคำว่า “แหลม” เพียงคำเดียว คือ “ลีเหลียมแหลมลี” เท่านั้น ยกเว้นฉบับที่คัดลอกในเมืองเชียงใหม่สมัยหลังๆ บางฉบับ เช่น ฉบับวัดดอนแก้ว จารปีพ.ศ.๒๔๖๐ ที่จารคัดลอกเปลี่ยนเป็น “หลี่หลิม” หรือ “หลี่หล่ม”

ที่สำคัญพบว่าในปีพ.ศ.๒๓๔๒ มีการคัดลอกแพร่หลายมาถึงเมืองนครเชียงใหม่แล้ว ดังนั้นก่อนหน้านั้นต้องมีการเขียนขึ้นที่เมืองทองหลายปี

•เขียนโดย manager•

•วัน•อาทิตย์•ที่ 22 •กันยายน• 2013 เวลา 14:38 น. • - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•อังคาร•ที่ 24 •กันยายน• 2013 เวลา 21:20 น. •

สาเหตุที่สันนิษฐานว่าตำนานทั้งสองตอนเขียนขึ้นในเมืองล่อง เนื่องจากผู้แต่งทราบเรื่องเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของสถานที่ภายในเมืองล่องเป็นอย่างดี เช่น ตอนแรกกล่าวถึงภูเขาอยู่ด้านทิศตะวันตกของเมืองล่องชื่อว่าดอยตากฟ้า และเป็นที่อยู่ของมโนธาตุี (ปัจจุบันยังปรากฏมีชื่อเรียกว่ากิ่วระสี(ธาตุี) เป็นช่องทางไปเมืองลำปาง) ตอนแหลมลี้มีอยู่กลางแม่น้ำยม และชุดตอนแหลมลี้ให้ทะเลแม่น้ำยมค้ำได้ เป็นต้น ทราบระยะทางจากเวียงล่อง(เมืองล่องเก่า บ้านโฮ่สร้อยปัจจุบัน) มาถึงพระธาตุแหลมลี้ ๒ พันวา (๔ กิโลเมตร) พระธาตุแหลมลี้ถึงพระธาตุปูต๊ับ ๒ พันวา จากพระธาตุปูต๊ับถึงพระธาตุขวยปู ๘ พันวา (๑๖ กิโลเมตร) ส่วนตอนที่ ๒ ผู้เขียนตำนานก็ทราบสถานที่ต่างๆ ทราบแม้กระทั่งลำห้วยอยู่ทิศทางไหน ไกลประมาณเท่าไร และไปถึงได้อย่างไร

ผู้เขียนตำนานตอนแรกได้บอกชื่อของตนไว้ในบทยอคุณพระแก้วเจ้าทั้ง ๓ ว่าชื่อพระมหาพุทธคุณเถร สันนิษฐานว่าเป็นพระภิกษุอยู่ในเมืองล่อง หรืออาจย้ายจากที่อื่นมาจำพรรษาอยู่ในเมืองล่องแต่ต้องจำพรรษานานพอสมควรจึงคุ้นเคยกับสถานที่ต่างๆ เป็นอย่างดี และพระมหาพุทธคุณเถร อาจจำพรรษาอยู่ที่วัดพระธาตุแหลมลี้ เพราะตำนานเน้นความสำคัญพระธาตุแหลมลี้มากเป็นพิเศษจนเห็นได้ชัด ตำนานตอนต้นนี้(พระธาตุแหลมลี้ พระธาตุขวยปู และพระธาตุปูต๊ับ) กล่าวว่าได้มาจาก พระมหาโพธิ์สัมภารเมธังกร เมืองเชียงใหม่ และพระมหาโพธิ์สัมภารเมธังกร ก็ได้สืบมาจากสำนักพระมหาสังฆะราชาสารจินตาเจ้า ผู้เป็นเจ้าศาสนาในลังกา พระมหาโพธิ์สัมภารเมธังกรรูปนี้อาจเป็นองค์เดียวกับพระมหาโพธิ์สัมภาร ในตำนานพระเจ้าเลียบโลกที่กล่าวว่าอาศัยอยู่เชิงเขาตอยแก้ง เมืองเชียงใหม่ เป็นผู้คัดลอกตำนานพระเจ้าเลียบโลกจากพระมหาธรรมรส ภิกษุหงสาวดี เมื่อปี พ.ศ.๒๐๖๖ และพระมหาธรรมรสได้ไปคัดลอกมาจากเมืองลังกา ดังนั้นสิ่งที่สะท้อนออกมาก็คือตำนานตอนต้นนี้ได้รับอิทธิพลการเขียนตำนานมาจากตำนานพระเจ้าเลียบโลก โดยพระมหาพุทธคุณเถรได้นำเรื่องราวเหตุการณ์และเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระธาตุทั้ง ๓ องค์ภายในเมืองล่องร่วมกับหยิบยืมเรื่องราวจากตำนานเมืองอื่นๆ ที่ปรากฏชัดเจนก็คือกลุ่มตำนานในเมืองลำปาง โดยอาศัยโครงเรื่องและแนวการเขียนตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเป็นตำนานที่ได้รับรูปแบบการเขียนมาจากคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกามาอีกชั้นหนึ่ง

ภูเดช แสนสา

“ระสี” หรือ “ธาตุี” ของล้านนา ภาพนี้ถ่ายที่วัดพระธาตุจอมศีล อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา (ที่มา : พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส)